

Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου

**Θρησκεία και σύγχρονος
άνθρωπος**

Τόμος 5ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Α' Λυκείου

Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της επιτροπής εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) –**

Νέο πρόγραμμα σπουδών. Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Για τη σύνταξη του φακέλου προσωρινού υλικού στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου εργάστηκαν αμισθί τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων **Καλλιρρόη Ακανθοπούλου, Δρ Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και Μαρία Συργιάννη, Δρ Θεολογίας, Σχολική Σύμβουλος Θεολόγων, και οι θεολόγοι εκπαιδευτικοί:**

Δήμητρα Παρθένου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Χατζηδημητρίου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

Σχεδιασμός και μορφοποίηση φα-
κέλου:

Καλλιρρόη Ακανθοπούλου

Εικονογράφηση εξωφύλλου, μετω-
πίδων θεματικών ενότητων και οπι-
σθοφύλλου:

Δέσποινα Χανόγλου

Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

❖ **Για τη μετάφραση της Αγίας Γρα-**
φής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση
της Βιβλικής Εταιρίας.

- ❖ Για πληρέστερες βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές βλ. στις αντίστοιχες διδακτικές ενότητες του (αναθεωρημένου) Οδηγού Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου.
- ❖ Τα σύμβολα δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου**

Τόμος 5ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

3.2. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Επίπεδα έκφρασης της ευχαριστίας στην ιστορία και στην καθημερινότητα.

1. «Οὐδείς ἀγνωμονέστερος τοῦ εὐεργετηθέντος».
2. Η θεραπεία των δέκα λεπρών (Λκ 17, 11-19)

Πηγαίνοντας ο Ιησούς προς την Ιερουσαλήμ, περνούσε ανάμεσα από τη Σαμάρεια και τη Γαλιλαία. Καθώς έμπαινε σ' ένα χωριό, τον συνάντησαν δέκα λεπροί· στάθηκαν λοιπόν από μακριά και του φώναζαν δυνατά: «Ιησού, αφέντη, ελέησέ μας!» Βλέποντάς τους εκείνος τους είπε: «Πηγαίνετε να

σας εξετάσουν οι ιερείς». Και καθώς πήγαιναν, καθαρίστηκαν από τη λέπρα. Ένας απ' αυτούς, όταν είδε ότι θεραπεύτηκε, γύρισε δοξάζοντας με δυνατή φωνή το Θεό, έπεσε με το πρόσωπο στα πόδια του Ιησού και τον ευχαριστούσε. Κι αυτός ήταν Σαμαρείτης. Τότε ο Ιησούς είπε: «Δε θεραπεύτηκαν και οι δέκα; Οι άλλοι εννιά πού είναι; Κανένας τους δε βρέθηκε να γυρίσει να δοξάσει το Θεό παρά μόνο τούτος εδώ ο αλλοεθνής;» Και σ' αυτόν είπε: «Σήκω και πήγαινε στο καλό· η πίστη σου σε έσωσε».

Σταυρική θυσία, αναφορά, Θεία Ευχαριστία.

1. Παλαιά Διαθήκη:

- Γεν 4, 3-4: «Ο Κάιν πρόσφερε στον Κύριο θυσία από τους καρπούς της γης. Ο Άβελ πρόσφερε κι αυτός από τα πρωτότοκα πρόβατα του κοπαδιού του και μάλιστα τα παχύτερα μέρη τους».
- Αρ 15, 1-3: «Ο Κύριος έδωσε στο Μωυσή τις ακόλουθες εντολές για τους Ισραηλίτες: Όταν θα μπείτε στη χώρα που θα σας δώσω να κατοικήσετε, θα προσφέρετε στον Κύριο θυσίες. Δυνατόν να προσφέρετε από τα βόδια

σας ή τα πρόβατά σας θυσία που γίνεται με φωτιά, είτε αυτή είναι ολοκαύτωμα είτε θυσία για εκπλήρωση τάματος είτε εκούσια προσφορά, είτε θυσία με την ευκαιρία κάποιας γιορτής σας –η ευωδιά αυτών των θυσιών ευχαριστεί τον Κύριο».

- **Ψαλμ 51, 19:
«Θυσία για το Θεό είναι το συντριμμένο πνεύμα· καρδιά ταπεινωμένη και υποταγμένη, ο Θεός δεν την καταφρονεί».**

2. Καινή Διαθήκη:

- **Μτ 9, 13: «Και πηγαίνετε να μάθετε τι σημαίνει, αγάπη θέλω και όχι θυσία».**

- Ρωμ 12, 1: «Ο Θεός, αδερφοί, μας έδειξε το έλεός του. Σας παρακαλώ, λοιπόν, να του προσφέρετε όλο τον εαυτό σας θυσία ζωντανή, άγια, ευπρόσδεκτη στο Θεό. Αυτή είναι η πραγματική πνευματική σας λατρεία».
- Εβρ 9, 14: «Αυτός [ο Χριστός], έχοντας το Πνεύμα του Θεού, πρόσφερε τον εαυτό του άψογη θυσία στο Θεό, κι έτσι θα καθαρίσει τη συνείδησή σας από τα έργα που οδηγούν στο θάνατο, για να μπορείτε να λατρεύετε τον αληθινό Θεό».
- Εβρ 13, 15-16: «Ας προσφέρουμε, λοιπόν, συνεχώς στο Θεό δια του Ιησού σαν θυσία

τον ύμνο μας, δηλαδή τον καρπό των χειλιών μας, που ομολογούν το μεγαλείο του. Μην ξεχνάτε ακόμα να κάνετε το καλό και να μοιράζεστε με τους άλλους ό,τι έχετε. Με τέτοιες θυσίες ευχαριστείται ο Θεός».

- Εφ 5, 2: «Μιμηθείτε λοιπόν το Θεό, αφού είστε αγαπητά του παιδιά· να συμπεριφέρεστε με αγάπη κατά το πρότυπο του Χριστού, που μας αγάπησε κι έδωσε τη ζωή του για μας, προσφορά και θυσία που τη δέχεται ευχάριστα ο Θεός».

3. Θεία Λειτουργία Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου (ενδεικτικά):

α) Ευχή της Προσκομιδής (Λειτουργία Ι. Χρυσοστόμου)

Κείμενο

**Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ
μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν
αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλουμέ-
νων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, πρόσδεξαι
καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέ-
ησιν καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου
θυσιαστηρίῳ· καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς
προσενεγκεῖν σοι δῶρά τε καὶ θυ-
σίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμε-
τέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ
λαοῦ ἀγνοημάτων. Καὶ καταξίωσον
ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ
γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν
θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπισκενῶσαι τὸ
Πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν
ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα
δῶρα ταῦτα καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν
σου.**

Μετάφραση

Κύριε, Θεέ παντοκράτορα, εσύ που είσαι ο μόνος άγιος, που δέχεσαι θυσία δοξολογίας από κείνους, που μ' όλη την καρδιά τους σε επικαλούνται, δέξου και από εμάς τους αμαρτωλούς τη δέησή μας και φέρ' την στο άγιο και ουράνιο θυσιαστήριό σου- και κάνε μας ικανούς να σου προσφέρουμε δώρα και πνευματικές θυσίες για τη συγχώρηση των δικών μας (των ιερέων) αμαρτημάτων και κείνων που από άγνοια κάνει ο λαός. Και αξίωσέ μας να 'χουμε τη θεία σου χάρη, για να 'ναι καλοδεχούμενη από σένα η θυσία μας και να παραμείνει σε μας το Άγιο Πνεύμα της χάρης σου και σ' αυτά εδώ τα τίμια δώρα και σ' όλο το λαό σου.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α΄
Λυκείου, ΔΕ 15, σ. 87.

1. Θεία Λειτουργία
Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Διάκονος

Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φό-
βου· πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀνα-
φορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.

Χορὸς: Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν
αἰνέσεως.

Ἱερεὺς:

Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ
εὐλογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαρι-
στεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ
τόπῳ τῆς δεσποτείας σου.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Διάκονος

Ἦς σταθοῦμε καλά· ἅς σταθοῦμε
μὲ φόβο· ἅς προσέξουμε νὰ προ-
σφέρωμε τὴν ἁγία ἀναφορὰ μὲ
εἰρήνη.

Χορὸς: Εἰρηνικὴ ἢ ἀγάπη μας, δο-
ξαστικὴ ἢ θυσία μας.

Ἱερεὺς:

Ἦξιο καὶ δίκαιο εἶναι νὰ σὲ
ὑμνοῦμε, νὰ σὲ εὐλογοῦμε, νὰ
σὲ δοξολογοῦμε, νὰ σὲ εὐχαρι-
στοῦμε καὶ νὰ σὲ προσκυνοῦμε
σὲ κάθε τόπο ποὺ κυβερνᾷ ἡ
πρόνοιά σου.

Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπε-
ρινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος,
ἀεὶ ὢν ὡσαύτως ὢν· σὺ καὶ ὁ μονο-
γενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου
τὸ Ἅγιον. Σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες καὶ παραπε-
σόντας ἀνέστησας πάλιν καὶ οὐκ
ἀπέστης πάντα ποιῶν ἕως ἡμᾶς
εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες καὶ τὴν
βασιλείαν σου ἐχαρίσω τὴν μέλ-
λουσαν. Ὑπὲρ τούτων ἀπάντων
εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ τῷ μονο-
γενεῖ σου Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματί σου
τῷ Ἁγίῳ· ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν
καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ
ἀφανῶν εὐεργεσιῶν, τῶν εἰς ἡμᾶς
γεγενημένων.

Γιατὶ ἐσύ 'σαι Θεός, ποὺ δὲν μπο-
ροῦμε νὰ ἐκφράσουμε μὲ τὸ λόγο,
οὔτε νὰ σὲ βάλωμε στὸ νοῦ μας,
οὔτε νὰ σὲ δοῦμε μὲ τὰ μάτια, οὔτε
νὰ σὲ καταλάβωμε· δὲν ἀλλάζεις
ποτὲ καὶ εἶσαι πάντα καὶ παντοῦ
ὁ ἴδιος, ἐσύ καὶ ὁ μονογενῆς σου
Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου. Σὺ
ἀπὸ τὸ μηδὲν μᾶς ἔδωσες ὕπαρ-
ξη κι ὅταν ξεπέσαμε πάλι μᾶς σή-
κωσες καὶ δὲν ἔπαψες νὰ κάνης
τὰ πάντα, ὥσπου μᾶς ἀνέβασες
στὸν οὐρανὸ καὶ μᾶς χάρισες τὴ
μέλλουσα βασιλεία σου. Γιὰ ὅλ'
αὐτά, σένα εὐχαριστοῦμε, τὸν Πα-
τέρα καὶ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸ
καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· γιὰ ὅλ' αὐτά,
ὅσα ξέρομε κι ὅσα δὲν ξέρομε, γιὰ
ὅσες βλέπομε κι ὅσες δὲν βλέπο-
με εὐεργεσίες, ποὺ ἔκαμες σὲ μᾶς.

**Εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς
λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν
χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας,
καίτοι σοι παρεστήκασι χιλιάδες
ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων,
τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεείμ, ἕξα-
πτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια,
πτερωτά.
[...]**

**Σὲ εὐχαριστοῦμε καὶ γι' αὐτὴν
ἐδῶ τὴ λειτουργία, ποὺ καταδέ-
χτηκες νὰ δεχθῆς ἀπὸ τὰ χέρια
μας, ἂν καὶ σὲ παραστέκουν χι-
λιάδες ἀρχαγγέλων καὶ ἑκατομμύ-
ρια ἀγγέλων, τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ
Σεραφεείμ, ποὺ μὲ ἕξι φτεροῦγες,
μὲ πολλὰ μάτια, πετοῦν καὶ φτε-
ρουγίζουν [...]**

Ἱερεὺς

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλόνηρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν· Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος, σὺ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον.

Ἱερεὺς

Μαζὶ μὲ αὐτὲς καὶ μεῖς τὶς ἅγιες δυνάμεις, Δέσποτα φιλόνηρωπε, μεγαλόφωνα λέμε· Ἄγιος εἶσαι καὶ πανάγιος, ἐσὺ καὶ ὁ μονογενῆς Υἱός σου καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σου·

Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος καὶ μεγαλο-
πρεπῆς ἡ δόξα σου· ὃς τὸν κόσμον
σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν
σου τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς
ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,
ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Ὃς ἐλθὼν καὶ
πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν
πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο,
μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ
τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον
ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις
καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστή-
σας καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλά-
σας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθη-
ταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών·

Ἄγιος εἶσαι καὶ πανάγιος καὶ μεγαλόπρεπη εἶναι ἡ δόξα σου· ἐσύ, ποὺ τόσο ἀγάπησες τὸν κόσμον σου, ὥστε νὰ δώσης τὸν μονογενῆ σου Υἱό, γιὰ νὰ μὴ χαθῆ κανένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχη αἰώνια ζωή. Ἐκεῖνος, ὅταν ἦλθε κι ἔκαμε ὅλα ὅσα εἶχες οἰκονομήσει γιὰ μᾶς, τὴ νύχτα ποὺ παραδινότανε, μᾶλλον δὲ ὁ ἴδιος παράδινε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, πῆρε ψωμίστὰ ἅγια κι ἀμόλυντα κι ἀναμάρτητα χέρια του, εὐχαρίστησε καὶ τὸ εὐλόγησε, τὸ ἁγίασε καὶ τὸ ἔκοψε, τὸ ἔδωσε στοὺς ἁγίους μαθητὲς του καὶ ἀποστόλους καὶ εἶπε·

Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἔστι τὸ
σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεὺς

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἔστι
τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς Διαθή-
κης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν
ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Χορὸς: Ἀμήν.

**Λάβετε, φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ
σῶμα μου, ποὺ κόβεται καὶ προ-
σφέρεται γιὰ σᾶς, γιὰ τὴν ἄφεση
τῶν ἁμαρτιῶν.**

Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεὺς

**Πιεῖτε ἀπ' αὐτὸ ὅλοι· αὐτὸ εἶναι
τὸ αἷμα μου, τὸ αἷμα τῆς Καινῆς
Διαθήκης, ποὺ χύνεται γιὰ σᾶς
καὶ γιὰ ὅλους, γιὰ τὴν ἄφεση τῶν
ἁμαρτιῶν.**

Χορὸς: Ἀμήν.

Ἱερεὺς

**Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου
ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν
ὑπὲρ ἡμῶν γεγεννημένων, τοῦ σταυ-
ροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀνα-
στάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβά-
σεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς
δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρου-
σίας,**

**Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρο-
μεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα. [...]**

Ἱερεὺς

**Μὲ τὴν ἀνάμνηση λοιπὸν αὐτῆς
τῆς σωτήριας ἐντολῆς καὶ ὅλων
ὅσα ἔγιναν γιὰ μᾶς, ποὺ εἶναι
ὁ σταυρός, ὁ τάφος, ἡ τριήμε-
ρη ἀνάσταση, ἡ ἀνάληψη στοὺς
οὐρανοὺς, ἡ καθέδρα στὰ δεξιὰ
τοῦ Πατέρα, ἡ δεύτερη καὶ ἔνδοξη
πάλι παρουσία,
Τὰ δικά σου ἀπ' τὰ δικά σου προ-
σφέρουμε σ' ἐσένα σὲ κάθε καιρὸ
καὶ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες. [...]**

Ἱερεὺς

Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν· μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Ἱερεὺς

**Σοῦ προσφέρομε ἀκόμα αὐτὴ
τὴ λογικὴ καὶ ἀναίμακτη λατρεία
καὶ σὲ παρακαλοῦμε καὶ δεόμε-
στε καὶ ἱκετεύομε· στείλε τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα σου ἐπάνω σ' ἐμᾶς κι
ἐπάνω σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ δῶρα. Καὶ
κάμε αὐτὸν τὸν ἄρτο τίμιο σῶμα
τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν. Κι αὐτὸν
τὸν οἶνο, ποὺ εἶναι μέσα σὲ τοῦτο
τὸ ποτήριο, τίμιο αἷμα τοῦ Χρι-
στοῦ σου. Ἀμήν. Καὶ κάμε τούτη
τὴ μεταβολὴ μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
σου. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.**

**Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβά-
νουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφε-
σιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ
Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλεί-
ας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρη-
σίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα ἢ
εἰς κατάκριμα. Ἔτι προσφέρομέν
σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν
ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμέ-
νων προπατόρων, πατέρων, πα-
τριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων,
κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύ-
ρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν καὶ
παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πί-
στει τετελειωμένου.**

**Ὡστε σὲ κείνους ποὺ μεταλαβαίνου-
νουν νὰ γίνουν γιὰ νὰ γαληνέψη
ἡ ψυχὴ τους, γιὰ νὰ συγχωρεθοῦν
οἱ ἁμαρτίες τους, γιὰ νὰ λάβουν
τὶς δωρεὲς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
γιὰ νὰ πάρουν θέση στὴ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν, γιὰ νὰ ἔχουν παρ-
ρησία ἐνώπιόν σου κι ὄχι γιὰ νὰ
ἁμαρτήσουν καὶ νὰ κατακριθοῦν.
Ἄκόμα σοῦ προσφέρουμε τὴ λο-
γικὴ αὐτὴν ἐδῶ λατρεία γιὰ κεί-
νους ποὺ ἀναπαύθηκαν μὲ πίστη,
προπάτορες, πατέρες, πατριάρ-
χες, προφῆτες, ἀπόστολους, κή-
ρυκες, εὐαγγελιστὲς, μάρτυρες,
ὁμολογητὲς, ἀσκητὲς, καὶ γιὰ κάθε
δίκαιο ἄνθρωπο ποὺ τελειώθηκε
μὲ πίστη.**

**Απόδοση στη νεοελληνική:
Μητροπολίτης Σερβίων
και Κοζάνης Διονύσιος**

29 / 122

2. Αγίου Νικόλαου Καβάσιλα, Ερμηνεία της Θείας Λειτουργίας

Τα τίμια δώρα

Το ψωμί και το κρασί που προσφέρουν οι πιστοί για τη λειτουργία, τα οποία συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Κυρίου, δεν τοποθετούνται από την αρχή στο Θυσιαστήριο για τη θυσία, αλλά πρώτα τοποθετούνται στην αγία Πρόθεση και αφιερώνονται στο Θεό σαν δώρα τίμια – αυτή είναι πλέον και η ονομασία τους.

Προσφέρουμε στο Θεό ψωμί και κρασί, γιατί αυτά αποτελούν τροφή αποκλειστικά ανθρώπινη, με την οποία συντηρείται και εκδηλώνεται η ζωή μας. Γι' αυτό και πιστεύεται

πως, όταν προσφέρει κανείς τροφή, είναι σαν να προσφέρει την ίδια τη ζωή. [...] Άλλωστε ο Κύριος παρήγγειλε να Του προσφέρουμε ψωμί και κρασί, κι Αυτός πάλι [...] μας αντιπροσφέρει την αιώνια ζωή. [...]

Αγία αναφορά

«Στώμεν καλώς· στώμεν μετά φόβου. Πρόσχωμεν την αγίαν αναφοράν εν ειρήνη προσφέρειν», προτρέπει πάλι ο ιερέας. Δηλαδή: «Ας σταθούμε γερά σε όσα ομολογήσαμε με το «Πιστεύω...», χωρίς να κλονιζόμαστε από τους αιρετικούς. Ας σταθούμε με φόβο, γιατί είναι μεγάλος ο κίνδυνος να πλανηθούμε. Όταν έτσι σταθεροί παραμένουμε στην πίστη, τότε ας προσφέρουμε τα δώρα μας στον Θεό με ειρήνη». [...]

1. Η Μετάληψη των Αποστόλων, Μονή Στουντένιτσα (Σερβία), 13ος αι.

Ο ιερέας [...] καταλήγει με την εκφώνηση: «Τα σά εκ των σών σοί προσφέροντες κατά πάντα και δια πάντα, [...]». Με τούτα τα λόγια είναι σαν να λέει στον ουράνιο Πατέρα: «Σου προσφέρουμε την ίδια εκείνη προσφορά που ο ίδιος ο Μονογενής Σου Υιός πρόσφερε σ' Εσένα,

τον Θεό και Πατέρα. Και προσφέροντάς την, Σ' ευχαριστούμε, γιατί κι Εκείνος προσφέροντάς την Σ' ευχαριστούσε. Τίποτα δικό μας δεν προσθέτουμε σε αυτή την προσφορά των δώρων. Γιατί δεν είναι δικά μας έργα τούτα τα δώρα, αλλά δικά Σου δημιουργήματα. Ούτε και δική μας επινόηση είναι αυτός ο τρόπος της λατρείας, αλλά Εσύ μας τον δίδαξες κι Εσύ μας παρακίνησες να Σε λατρεύουμε με αυτόν τον τρόπο. Γι' αυτό, όσα Σου προσφέρουμε, είναι εξ ολοκλήρου δικά Σου [...]».

Την ίδια στιγμή ο ιερέας προσπίπτει και ικετεύει θερμά τον Θεό. Παρακαλεί για τα δώρα που έχει μπροστά του, ώστε να δεχθούν το πανάγιο και παντοδύναμο Πνεύμα

Του και να μεταβληθούν ο μεν άρτος στο ίδιο το άγιο σώμα του Χριστού, ο δε οίνος στο ίδιο το άχραντο αίμα Του.

Μετά απ' αυτές τις ευχές, η θεία ιερουργία ολοκληρώθηκε! Τα δώρα αγιάστηκαν! Η θυσία πραγματοποιήθηκε! [...] Γιατί ο άρτος [...] είναι το ίδιο το πανάγιο σώμα του Κυρίου [...].

Και πιστεύουμε πως έτσι είναι, γιατί ο ίδιος ο Κύριος είπε: «Τούτο εστί το σώμα μου [...] τούτο εστί το αίμα μου» (Μαρκ. 14:22, 24). Και γιατί ο Ίδιος παρήγγειλε στους Αποστόλους και σ' όλη την Εκκλησία: «Τούτο ποιείτε εις την εμην ανάμνησιν» (Λουκ. 22:19). Δεν θα πρόσταζε να επαναλαμβάνουν

αυτό το μυστήριο, αν δεν είχε σκοπό να τους δώσει δύναμη να το επιτελούν. Και ποια είναι η δύναμη; Το Άγιο Πνεύμα. Αυτό είναι που με το χέρι και τη γλώσσα των ιερέων τελεσιουργεί τα μυστήρια. Ο λειτουργός είναι υπηρέτης της χάριτος του αγίου Πνεύματος, χωρίς να προσφέρει τίποτε από τον εαυτό του. Γι' αυτό και δεν έχει σημασία αν τύχει να είναι ο ίδιος γεμάτος αμαρτίες.

3. Θεία Λειτουργία, η θυσία του Χριστού

Η θεία Λειτουργία ή η θεία Ευχαριστία είναι η ίδια θυσία που έκαμε ο Ιησούς Χριστός, προσφέροντάς της τον εαυτό του για τη σωτηρία

του κόσμου. Το βράδυ στο μυστικό δείπνο, έκοψε το ψωμί, έδωσε στους μαθητές του και τους είπε· «Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τό σῶμά μου...». Ευλόγησε ύστερα το ποτήριο, έδωσε τους μαθητές του και τους είπε· «Πίετε εξ αυτού πάντες· τούτο ἐστί το αίμα μου...». Και τις δυο φορές είπε καθαρά και εννοούσε κυριολεκτικά αυτό που έλεγε· «αυτό είναι το σώμα μου» και «αυτό είναι το αίμα μου». Αλλά δεν τους εβεβαίωσε μόνο γι' αυτό, αλλά και τους έδωσε εντολή και τους είπε· «Τούτο ποιείτε εις την εμὴν ανάμνησι», αυτό να το κάνετε για να με ενθυμήσθε. Έτσι, λοιπόν η Εκκλησία τώρα, με την εντολή του Ιησού Χριστού, τελεί τη θεία Λειτουργία και συνεχίζει την ίδια θυσία και

το Μυστήριο της θείας Ευχαριστίας.

Μέσα στα λόγια του Ιησού Χριστού προς τους μαθητές του είναι και η συνέχιση της θυσίας και η κοινωνία από το σώμα και το αίμα του. Η Λειτουργία δηλαδή και η θεία Ευχαριστία δεν είναι μόνο θυσία και ανάμνηση του μυστικού δείπνου, αλλά και η κοινωνία των πιστών. [...]

[Για τη φράση του λαού (χορού):
"Έλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως]:

... Ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός επιβεβαιώνει το λόγο του Προφήτη· «Έλεος θέλω καί οὐ θυσίαν», που θα πει πως ο Θεός, αντί για άλλη θυσία, προτιμά και θέλει από τους ανθρώπους συμπάθεια και αγαπητική διάθεση μεταξύ τους. [...] Ο

**άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος επι-
μένει στην κοινωνική διάσταση της
ειρήνης, στη σημασία δηλαδή που
έχει η θυσία του Ιησού Χριστού για
την ειρήνη μεταξύ των ανθρώπων·
[...]. Αν λοιπόν [λέει ο Χρυσόστο-
μος] η θυσία έγινε και γίνεται για
να έχεις ειρήνη με τον αδελφό σου,
αλλά εσύ δεν το κατορθώνεις αυτό,
τότε άδικα μετέχεις στη θυσία.**

**Ψαριανός, Δ., Μητροπολίτης
Σερβίων και Κοζάνης (1986).
Η Θεία Λειτουργία. Αθήνα:
Αποστολική Διακονία,
σ. 1-6, 306-309.**

4. Μυσταγωγία

Η «είσοδος των αγίων μυστηρίων» (η Μεγάλη Είσοδος) υπενθυμίζει στον πιστό τη θεϊκή οικονομία για τη σωτηρία του ανθρώπου. Η σωτηρία αυτή πραγματοποιήθηκε με τη σταυρική θυσία, την οποία συμβολίζει η Μεγάλη Είσοδος.

[...] κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας ο πιστός ακολουθεί μια διαδρομή πνευματικής μύησης και ανύψωσης από τα ατελέστερα στα τελειότερα, από τη γη στον ουρανό, από την ανθρώπινη στην αγγελική κατάσταση και, τελικά, στη θέωση. Μέσα από τη γνώση της διδασκαλίας του Κυρίου (Ευαγγέλιο), τη συστράτευση με τους αγγέλους για τη δοξολογία του Θεού (Τρισάγιος

Ύμνος), την επίγνωση των ευεργεσιών του Θεού για τον άνθρωπο (Μεγάλη Είσοδος- Σύμβολο της Πίστεως), ο άνθρωπος εγκαταλείπει το «γήινο φρόνημα», συνειδητοποιεί την υιοθεσία του από το Θεό και επιτυγχάνει την ένωση μαζί του (Θεία Μετάληψη).

Μάξιμος Ομολογητής, Μυσταγωγία.

Η Εκκλησία ως ευχαριστιακή σύναξη.

1. Καινή Διαθήκη (για τη Θεία Λειτουργία):

- Λκ 22,17-20: «Ύστερα πήρε

το ποτήρι, έκανε ευχαριστήρια προσευχή και είπε: «Πάρτε το αυτό και μοιράστε το μεταξύ σας· σας λέω πως από 'δω και πέρα δε θα ξαναπιώ απ' τον καρπό του αμπελιού, ώσπου να έρθει η βασιλεία του Θεού». Ύστερα πήρε ψωμί και, αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το κομμάτιασε και τους το έδωσε λέγοντας: «Αυτό είναι το σώμα μου, που παραδίνεται για χάρη σας· αυτό που κάνω τώρα, να το κάνετε στην ανάμνησή μου». Το ίδιο, μετά το δείπνο, πήρε και το ποτήρι λέγοντας: «Αυτό το ποτήρι είναι η νέα διαθήκη, που επισφραγίζεται με το αίμα μου το

- οποίο χύνεται για χάρη σας.»
- Α Κορ 10, 16: «Όταν πίνουμε το ποτήριο της ευχαριστίας, με το οποίο ευχαριστούμε το Θεό, δεν κοινωνούμε με το αίμα του Χριστού; Κι όταν κόβουμε και μοιράζουμε τον άρτο, τρώγοντάς τον δεν κοινωνούμε με το σώμα του Χριστού;».
 - Α Κορ 11, 28: «Γι' αυτό πρέπει να εξετάζει κανείς προσεκτικά τον εαυτό του, και τότε να τρώει από τον άρτο και να πίνει από το ποτήριο».

2. Θεία Λειτουργία, Θεία Ευχαριστία

«... Αλλά πολλές φορές ... τη

θεία Λειτουργία την ονομάσαμε και θεία Ευχαριστία. Γιατί η αγία αναφορά είναι μια προσφορά ευχαριστίας στο Θεό, καθώς το ακούσαμε στην προτροπή του ιερέα «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ» [...]. Ο λειτουργός ιερέας, παίρνοντας τη φωνή του λαού «Ἄξιον και δίκαιον», αρχίζει την **ευχή της ευχαριστίας. «Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου [...]**».

[...] Η ευχή της αναφοράς είναι ευχή ευχαριστίας.

[...] Ο Ιησούς Χριστός ονομάζει το αίμα του αίμα της καινῆς διαθήκης, δηλαδή της νέας συμφωνίας μεταξύ του Θεού και των ανθρώπων. Η παλαιά συμφωνία επικυρώθηκε με τις θυσίες και το αίμα των

ζώνων· η νέα συμφωνία επικυρώθηκε με τη θυσία και το τίμιο αίμα του Ιησού Χριστού... Ο αμνός του Πάσχα στην παλαιά διαθήκη είναι η προτύπωση του Ιησού Χριστού στη θυσία του σταυρού. [...] Ο Ιησούς Χριστός προσφέρθηκε θυσία στο σταυρό για τις αμαρτίες του κόσμου [...]. Τη νύχτα πριν από το θάνατό του καθιέρωσε μια αληθινή θυσία ειρήνης και ευχαριστίας, τη θεία Ευχαριστία.

Ψαριανός, Δ., Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης (1986).

**Η Θεία Λειτουργία. Αθήνα:
Αποστολική Διακονία,
σ. 323, 330, 335-336.**

3. Η Ευχαριστιακή ζωή

Η ευχαριστιακή ζωή στον Παράδεισο

Ο Πανάγαθος Θεός έπλασε τον άνθρωπο από αγάπη, ελεύθερα, για να συμμετάσχει στην Ζωή Του. Τον επροίκισε με σπάνια χαρίσματα, το λογικό, το αυτεξούσιο, την αγαπητική δύναμη. Όλα αυτά αποτελούν το «κατ' εικόνα». Του έδωσε τα χαρίσματα αυτά για να μπορέ να ζη σε κοινωνία με τον Θεό, να αγαπά τον Θεό, να συνομιλή με τον Θεό, να προσφέρεται στον Θεό. Σύμφωνα με το πρώτο κεφάλαιο της Γενέσεως ο άνθρωπος ζούσε στον Παράδεισο ευτυχισμένα, μέσα στην αγάπη του Ουράνιου Πατέρα. [...] Μέσα στον Παράδεισο ο Πανάγαθος Θεός τοποθέτησε τον

**άνθρωπο ως βασιλέα, να χρησιμο-
ποιή όλα τα αγαθά που του έδωσε
και χρησιμοποιώντας και εξουσι-
άζοντας αυτά σωστά να τα προ-
σφέρη με ευχαριστία στον Θεό.
Προσφέροντας δε στον Θεό την ευ-
χαριστία για όλα τα δώρα που του
έδωσε, να είναι συγχρόνως και ιε-
ρεύς.**

**Έτσι ο πρώτος άνθρωπος ήταν
βασιλεύς και ιερεύς. Μπορούσε
να δέχεται τα πρόσωπα, τους άλ-
λους ανθρώπους, τα πράγματα,
τον εαυτό του, ως δώρα του Θεού
και ευχαριστώντας τον Θεό να τα
επαναπροσφέρη πάλι στον Θεό και
Πατέρα του ως θυσία. [...] είχε ως
κέντρο της ζωής τον Θεό· όλα τα
δεχόταν ως δώρα του Θεού και όλα
τα επέστρεφε στον Θεό ως δώρα**

δικά Του. [...] Αυτή ήταν η ζωή των πρώτων ανθρώπων [...]. Όλη τους η ζωή ήταν μια ευχαριστία, μια εκδήλωσι ευγνωμοσύνης προς τον Ουράνιο Πατέρα. Ήταν μια ζωή αγαπητική. Ό,τι έκανε ο άνθρωπος ήταν μια έκφρασι αγάπης προς τον Θεό και προς τον συνάνθρωπό του. Επιτελούσε τρόπον τινά μια Θεία Λειτουργία, την Λειτουργία του Παραδείσου· [...]

Καψάνης, Γέροντας Γεώργιος,
Προηγούμενος Ι.Μ. Οσίου
Γρηγορίου.

4. Εκκλησία = Ευχαριστία

Στα αρχαιότερα κείμενα της Καινής Διαθήκης, που κατέχομε, δηλαδή στις επιστολές του Αποστόλου

Παύλου, ο όρος «Εκκλησία» χρησιμοποιείται για να δηλώσει την τοπική Εκκλησία, όχι σε οποιαδήποτε μορφή Της, αλλά στη Σύναξή της για τη Θ. Ευχαριστία. [...]

Μια άλλη μαρτυρία της ταυτίσεως της Ευχαριστιακής Συνάξεως με την Εκκλησία είναι η φράση «κατ' οίκον εκκλησία», που απαντούμε πάλι στον Απ. Παύλο. Η κρατούσα άποψη είναι ότι η φράση αυτή εδήλωνε τη Σύναξη της τοπικής Εκκλησίας σε ένα από τα σπίτια των μελών της Εκκλησίας για να τελέσουν την Ευχαριστία [...]

[...] Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο Ορθόδοξος Λαός μας, ζυμωμένος με την εκκλησιολογία αυτή, έχει ταυτίσει τον όρο «Εκκλησία» με τον χώρο όπου τελείται η Ευχαριστία:

«Πηγαίνω στην Εκκλησία», αντί πηγαίνω στο Ναό. Δεν θα γινόταν αυτό, αν δεν ήταν ριζωμένος βαθειά στη συνείδηση του Λαού μας αυτός ο ταυτισμός Εκκλησίας και Ευχαριστίας. [...]

«... [με το Βάπτισμα] έχομε μια οντολογική αλλαγή, ότι ο άνθρωπος πρέπει να μπει πλέον σε μια νέα σχέση με τον κόσμο. Δεν μπορεί να είναι κανείς βαπτισμένος και να είναι μακριά από την βίωση της Κοινότητας της Εκκλησίας, γι' αυτό Βάπτισμα σημαίνει συγχρόνως και τοποθέτηση μέσα στην Κοινότητα της Εκκλησίας και κοινωνία στη Θεία Ευχαριστία.

[...] Το άλλο σημαντικό στοιχείο απ' την εμπειρία της Θείας Ευχαριστίας είναι ότι κάνει τη σχέση

του ανθρώπου με τον Θεό σχέση που περνάει μέσα από τους άλλους. Μπορεί κανείς εύκολα να δημιουργήσει μια σχέση με τον Θεό, η οποία να παραγνωρίζει, να παραμερίζει τον πλησίον. Αυτή είναι μία επικίνδυνη κατάσταση, η οποία μπορεί εύκολα να συμβεί έξω από την Ευχαριστιακή εμπειρία. Αλλά και στην Ευχαριστιακή εμπειρία παρεισφρύει πολλές φορές η ευσεβιστική ατομοκρατία, και βλέπει κανείς πολλές φορές έναν πιστό να πηγαίνει στη Θεία Ευχαριστία και να απομονώνεται από το υπόλοιπο Σώμα της Εκκλησίας, για να προσευχηθεί δήθεν καλύτερα, πράγμα που θα μπορούσε να το κάνει καλύτερα στο σπίτι του. Στη Θεία Λειτουργία δεν πηγαίνουμε

για να προσευχηθούμε ως άτομα, πηγαίνουμε για να προσευχηθούμε μαζί με τους άλλους, ως Κοινότητα. Πρέπει, λοιπόν, να έχουμε διαρκώς συνείδηση ότι ο διπλανός μας είναι και αυτός μέλος τού ίδιου Σώματος και ότι δια μέσου της σχέσεως αυτής με τον διπλανό μας επικοινωνούμε με τον Θεό.

[...] Ο άνθρωπος, λοιπόν, βιώνει [...] τη Βασιλεία του Θεού, στη Θεία Ευχαριστία [...].

Γι' αυτό εμείς οι Ορθόδοξοι βιώνουμε την Εκκλησία με τρόπους, που πολλές φορές σκανδαλίζουν τους ετεροδόξους. Έχει, παραδείγματος χάριν, η Εκκλησία μας και η Θεία Ευχαριστία μια ιδιαίτερη λαμπρότητα: πολύ φως, λαμπρά άμφια, ωραία ψαλμωδία, ωραίες εικόνες, ωραία χρώματα. Όλα αυτά

αποβλέπουν σε έναν σκοπό: στο να απεικονίσουν την Βασιλεία του Θεού σε μας και να μας κάνουν να την προσευχηθούμε. [...]

Η βίωση του Μυστηρίου της Εκκλησίας, ενώ κατεξοχήν λαμβάνει χώρα μέσα στα Μυστήρια, προεκτείνεται και πέρα από τα Μυστήρια, στη ζωή του πιστού έξω από τα Μυστήρια, στις σχέσεις του με τους άλλους, στη σχέση του με τον υλικό κόσμο. [...] Αυτή η συνειδητοποίηση της συγκρούσεως μεταξύ αυτού, που παίρνουμε στα Μυστήρια και αυτού, που είμαστε στην καθημερινή μας ζωή δημιουργεί το βίωμα της μετανοίας· και η μετάνοια είναι ακριβώς αυτή που θα μας κρατάει πάντοτε σε σωστή σχέση με την Εκκλησία.

Ζηζιούλας, Ι., Μητροπολίτης
Περγάμου (2006). Ευχαριστίας
εξεμπλάριον: Ἦτοι κείμενα
εκκλησιολογικά και ευχαριστιακά.
Μέγαρα: Ευεργέτις, σ. 38-44, 64-73.

2. Γραφιστικό έργο της μοναχής
Corita Kent (1918-1986), "God's not
dead, he's bread"

53 / 127

3. Η Θεία Μετάληψη

[...] Ἐὰν σα ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρωμεν'. Παρ' ὅλο που τα προσφερόμενα δεν εἶναι δικά τους [τῶν ἀνθρώπων], ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ παρ' ὅλο που ὁ Θεός θα μπορούσε νὰ τα πάρει μόνος του, προσφέροντες εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι. Ἡ προσφορά μας αὐτὴ ἀποτελεῖ [...] δημιουργία καὶ σύνθεση.

Αὐτό εἶναι ἓνα μεγάλο θέμα, το

οποίο αποτυπώνεται στην ευχαριστιακή πράξη και ειδικότερα στην επιλογή των υλικών που χρησιμοποιούνται στη θεία Ευχαριστία. [...] Ο άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας φωτίζει τη δημιουργική και συνθετική κλήση του ανθρώπου. Τον άρτο και τον οίνο, λέει, τον προσφέρουμε κατά τη θεία Λειτουργία στον Θεό ως ένα είδος εκπροσώπου της ζωής μας [...]. Με αυτά συντηρούμαστε στη ζωή. Γιατί όμως (ρωτά ο Καβάσιλας) προσφέρουμε άρτο και οίνο και όχι άλλες τροφές; Διότι (απαντά ο ίδιος) τα εν λόγω δώρα δεν είναι απλώς βρώσιμα από πλευράς χημικής σύστασής τους, αλλά ενσωματώνουν την ανθρωπινή δημιουργικότητα, τη συμμετοχή του ανθρώπου στην ιστορία.

Αντίθετα προς τους καρπούς και τα ζώα που γίνονται τροφή των άλλων ζώων ως έχουν, ο άρτος και ο οίνος δεν βρίσκονται έτοιμοι στη φύση. Προέρχονται μεν από γεννήματα της κτίσης (από σιτάρι και αμπέλι), προκύπτουν όμως με ανθρώπινη επεξεργασία, στο πλαίσιο κάποιας πρότασης πολιτισμού. ‘Το να χρειάζεται να κατασκευάσει άρτο για να φάει, και το να εφεύρει οίνο για να πιει, είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ανθρώπου μόνο’.

**Παπαθανασίου, Θ. Ν. (2009²).
Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται.
Αθήνα: Εν πλω, σ. 40-42.**

Ο ευχαριστιακός τρόπος ζωής.

Η μεγάλη εκτενής (του Αγ. Χρυσοστόμου)

ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΙΣ

Διάκονος

[...] Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν... τῶν πρεσβυτέρων, τῶν διακόνων καὶ τῶν μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΗ

Διάκονος

[...] Σὲ παρακαλοῦμε ἄκόμα γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξους χριστιανούς.

Σὲ παρακαλοῦμε ἄκόμα γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπό μας... γιὰ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διακόνους καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ γιὰ ὅλη μας τὴν ἱερατική στο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀδελφότητα.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν δούλων σου, πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθόδοξων χριστιανῶν, τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ ἐνορία ταύτῃ, τῶν ἐπιτρόπων καὶ συνδρομητῶν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης, σὺν ταῖς γυναῖξιν καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀειμνήστων κτιόρων τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσασμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε εὐσεβῶς κειμένων καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθόδοξων.

**Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα νὰ ἐλεή-
σης, νὰ δώσης ζωή, εἰρήνη, ὑγεία
καὶ σωτηρία, νὰ προστατέψης, νὰ
συγχωρέσης καὶ νὰ ἀφήσης τὶς
ἁμαρτίες τῶν δούλων σου, ὅλων
τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χρι-
στιανῶν, ποὺ κατοικοῦν καὶ μέ-
νουν σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλη καὶ
τὴν ἐνορία, τῶν ἐπιτρόπων καὶ
τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς ἐδῶ τῆς
Ἐκκλησίας, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες
καὶ τὰ παιδιὰ τους.**

**Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ τοὺς
μακαρίτες καὶ ἀείμνηστους ποὺ
ἔκτισαν αὐτὴν ἐδῶ τὴν Ἐκκλησία
καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πατέρες καὶ
ἀδελφούς μας, ποὺ ἀναπαύθη-
καν κι εἶναι θαμμένοι ἐδῶ, μὲ τὴν
ἐλπίδα τῆς ἀνάστασης, καθὼς καὶ
ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ὅλου τοῦ
κόσμου.**

**Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφο-
ρούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ
ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, κο-
πιῶντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ
περιστώτου λαοῦ, τῶν ἀπεκδεχο-
μένων τὸ παρὰ σοῦ μέγα καὶ πλού-
σιον ἔλεος.**

ΔΙΠΤΥΧΑ ΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ

**Ἱερεὺς
Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως, ἐν ἣ
παροικοῦμεν καὶ πάσης πόλεως
καὶ χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούν-
των ἐν αὐταῖς.**

Σὲ παρακαλοῦμε ἀκόμα γιὰ ὅλους
ποὺ συνεισφέρουν καὶ βοηθᾶνε
στὸν ἱερὸ καὶ ἅγιο τοῦτο ναό, γιὰ
κείνους ποὺ ἐργάζονται καὶ γιὰ
κείνους ποὺ ψάλλουν, καὶ γιὰ ὅλο
τὸ λαό, ποὺ εἶναι τώρα ἐδῶ καὶ
περιμένουν ἀπὸ σένα τὸ μέγα καὶ
πλούσιο ἔλεος.

ΔΙΠΤΥΧΑ ΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ*

Ἱερεὺς
Θυμήσου, Κύριε, τὴν πόλη αὐτὴν
ἐδῶ ποὺ τώρα μένουμε καὶ κάθε
πόλη καὶ χωριὸ κι ἐκείνους ποὺ
μὲ πίστη (σ' ἐσένα) κατοικοῦνε σ'
αὐτές.

**Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων,
ὄδοιπορούντων, νοσοούντων, κα-
μνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σω-
τηρίας αὐτῶν.**

**Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφο-
ρούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλη-
σίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενή-
των, καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη
σου ἐξαπόστειλον.**

**Θυμήσου, Κύριε, εκείνους που
ταξιδεύουν στη θάλασσα και στη
στεριά, τους άρρώστους, τους
άνήμπορους, τους αίχμαλώτους,
για να σωθούν.**

**Θυμήσου, Κύριε, όσους συνει-
σφέρουν στις άγιες Έκκλησίες
σου, και όσους θυμούνται τους
φτωχούς, και σ' όλους εμάς
στεῖλε τὰ ἐλέη σου.**

*** Τὸ πρωτότυπο κείμενο μὲ
νεοελληνικὴ ἀπόδοση τοῦ
μακαριστοῦ Μητροπολίτου
Σερβίων καὶ Κοζάνης
Διονυσίου (+1998)**

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Συνδέουμε τη Θεία Ευχαριστία με τη μυστηριακή σύναξη της Εκκλησίας.
- ✓ Συσχετίζουμε τη Θεία Ευχαριστία με τη θυσία, την αναφορά και τη μεταμόρφωση του κόσμου.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3. ΕΝΟΤΗΤΑ

Μοναξιά / αποξένωση και συντροφικότητα.

1. Φωτογραφίες Α'

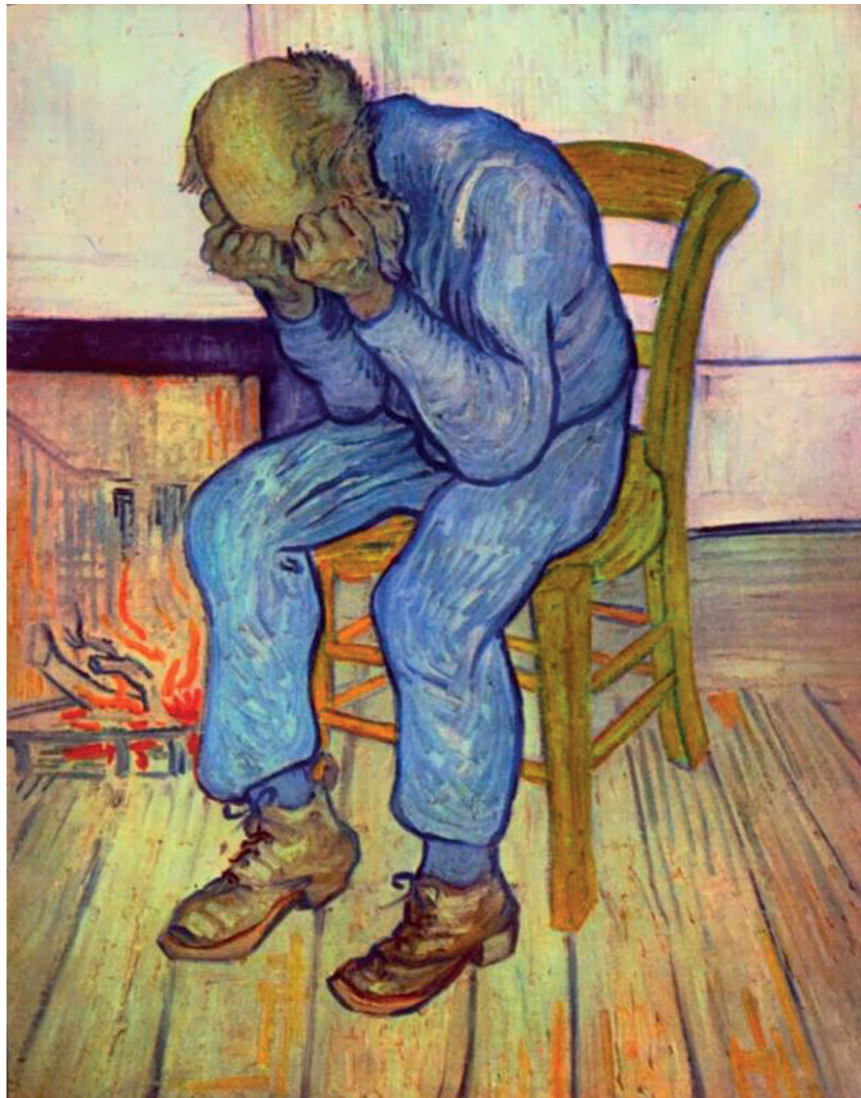

3.

4.

2. Φωτογραφίες Β'

**5. Vincent van Gogh (1890).
Old Man In Sorrow (On The
Threshold Of Eternity). Kröller-
Müller Museum, Otterlo,
Netherlands.**

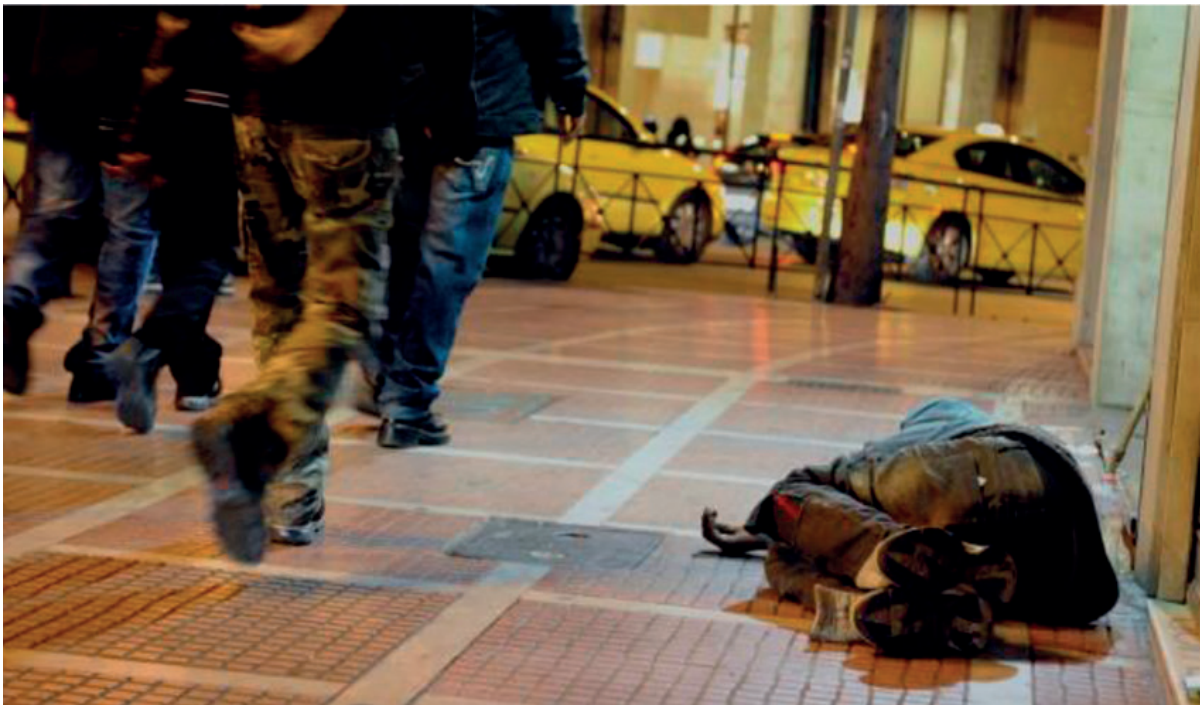

6. Édouard Manet (1877). The Plum. National Gallery of Art, Washington.

7.

8.

1. The Beatles, Eleanor Rigby (1966)

Το Eleanor Rigby είναι τραγούδι των Μπιτλς σε σύνθεση του Πωλ ΜακΚάρτνεϋ. Ο ΜακΚάρτνεϋ συνέθεσε το κομμάτι για πιάνο, χωρίς λόγια. Αργότερα σκέφτηκε να το αφιερώσει στη μοναξιά. Το όνομα του τραγουδιού είναι φανταστικός συνδυασμός ενός καταστήματος στο Μπρίστολ και της ηθοποιού Eleanor Bron. Ο ΜακΚάρτνεϋ συνάντησε τους υπόλοιπους Μπιτλς στο σπίτι του Τζων Λένον και όλοι μαζί έγραψαν τους στίχους του τραγουδιού.

«Eleanor Rigby», wikipedia

Στίχοι: JOHN LENNON, JOHN
WINSTON LENNON,
PAUL McCARTNEY, PAUL JAMES
McCARTNEY

**Ah look at all the lonely people
Ah look at all the lonely people
Eleanor Rigby, picks up the rice
In the church where a wedding
has been**

**Lives in a dream
Waits at the window, wearing the
face
That she keeps in a jar by the door
Who is it for?**

**Κοίτα όλους αυτούς τους
μοναχικούς ανθρώπους
Κοίτα όλους αυτούς τους
μοναχικούς ανθρώπους
Η Ελεονόρα Ρίγκμπυ μαζεύει το
ρύζι από μια
εκκλησία που μόλις έγινε γάμος
Ζει σε ένα όνειρο
Περιμένει στο παράθυρο,
φορώντας το «πρόσωπο»
που το φυλάει μες στη κανάτα
που κρατά δίπλα
στην πόρτα
Για ποιον να είναι;**

**All the lonely people
Where do they all come from?
All the lonely people
Where do they all belong?
Father McKenzie, writing the words
Of a sermon that no one will hear
No one comes near
Look at him working, darning his
socks
In the night when there's nobody
there
What does he care?
[...]**

Όλοι οι μοναχικοί άνθρωποι
Από πού να έρχονται όλοι αυτοί
άραγε;

Όλοι οι μοναχικοί άνθρωποι
Πού να ανήκουν όλοι αυτοί
άραγε;

Ο πατήρ ΜακΚένζι γράφει τους
στίχους ενός
κηρύγματός του που κανείς δεν
θα ακούσει

Κανείς δεν έρχεται κοντά
Κοίτα τον να εργάζεται,
μαντάροντας τις κάλτσες
του τη νύχτα που δεν είναι κανείς
εκεί

Για τι νοιάζεται;
[...]

**Eleanor Rigby, died in the church
And was buried along with her
name**

**Nobody came
Father McKenzie, wiping the dirt
From his hands as he walks from
the grave**

No one was saved

**Η Ελεονόρα Ρίγκμπυ πέθανε στην
εκκλησία
και θάφτηκε μαζί με το όνομά της
Κανείς δεν ήρθε
Ο πατήρ ΜακΚένζι διώχνει την
βρομιά
από τα χέρια του, ενώ φεύγει από
τον τάφο
Κανείς δεν σώθηκε**

**[http://www.metrolyrics.com/
eleanor-rigby-lyrics-beatles.html](http://www.metrolyrics.com/eleanor-rigby-lyrics-beatles.html)**

78 / 131

2. Δ. Σαββόπουλος, Ας κρατήσουν οι χοροί (1983)

Στίχοι: Διονύσης Σαββόπουλος

Μουσική: Διονύσης Σαββόπουλος

9.

**Ας κρατήσουν οι χοροί
και θα βρούμε αλλιώςτικά
στέκια επαρχιώτικα βρε
ώσπου η σύναξις αυτή
σαν χωριό αυτόνομο να ξεδιπλωθεί**

**Μέχρι τα ουράνια σώματα
με πομπούς και με κεραίες
φτιάχνουν οι Έλληνες κυκλώματα
κι ιστορία οι παρέες**

79 / 132

Κάνει ο Γιώργος την αρχή
είμαστε δεν είμαστε
τίποτα δεν είμαστε βρε
κι ο Γιαννάκης τραγουδεί
άμα είναι όλα άγραφα κάτι θα βγει

Και στης νύχτας το λαμπάδιασμα
να κι ο Άλκης ο μικρός μας
για να σμίξει παλιές
κι αναμμένες τροχιές
με το ροκ του μέλλοντός μας

Ο ουρανός είναι φωτιές
ανεμομαζώματα
σπίθες και κυκλώματα βρε
και παρέες λαμπερές
το καθρέφτισμά τους στις
ακρογιαλιές

**Κι είτε με τις αρχαιότητες
είτε με ορθοδοξία
των Ελλήνων οι κοινότητες
φτιάχνουν άλλο γαλαξία**

**Να κι ο Μπάμπης που έχει πιει
κι η Λυδία ντρέπεται
που όλο εκείνη βλέπετε βρε
κι ο Αχιλλέας με τη Ζωή
μπρος στην Πολαρόιντ κοιτούν
γελαστοί**

**Τότε η Έλενα η χορεύτρια
σκύβει στη μεριά του Τάσου
και με μάτια κλειστά
τραγουδούν αγκαλιά
Εθνική Ελλάδος γεια σου**

Τι να φταίει η Βουλή
τι να φταίν οι εκπρόσωποι
έρημοι και απρόσωποι βρε
αν πονάει η κεφαλή
φταίει η απρόσωπη αγάπη που `χε
βρει

Μα η δικιά μας έχει όνομα
έχει σώμα και θρησκεία
και παππού σε μέρη αυτόνομα
μέσα στην τουρκοκρατία

Να μας έχει ο Θεός γερούς
πάντα ν' ανταμώνουμε
και να ξεφαντώνουμε βρε
με χορούς κυκλωτικούς
κι άλλο τόσο ελεύθερους σαν
ποταμούς

**Και στης νύχτας το λαμπάδιασμα
να πυκνώνει ο δεσμός μας
και να σμίγει παλιές κι αναμμένες
τροχιές
με το ροκ του μέλλοντός μας**

10. Έργο Θεόφιλου

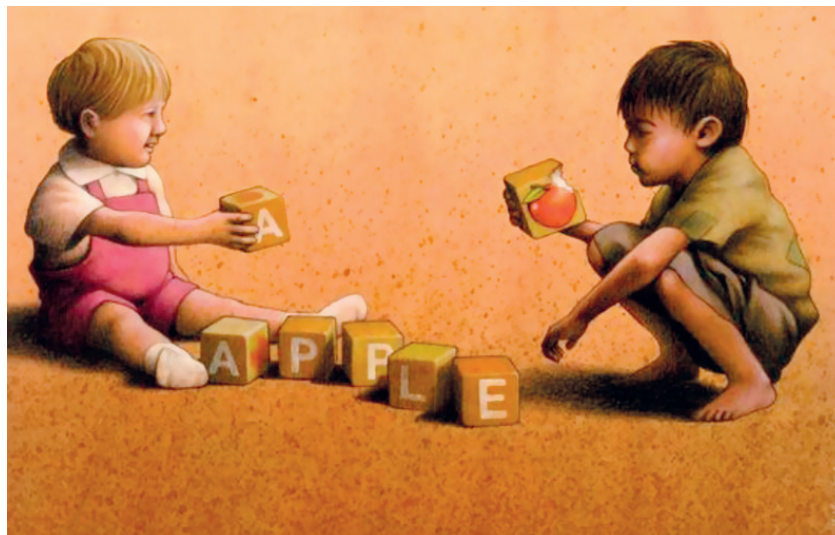
Προκλήσεις και δυσκολίες ενότητας και η ευθύνη της θρησκείας.

11.

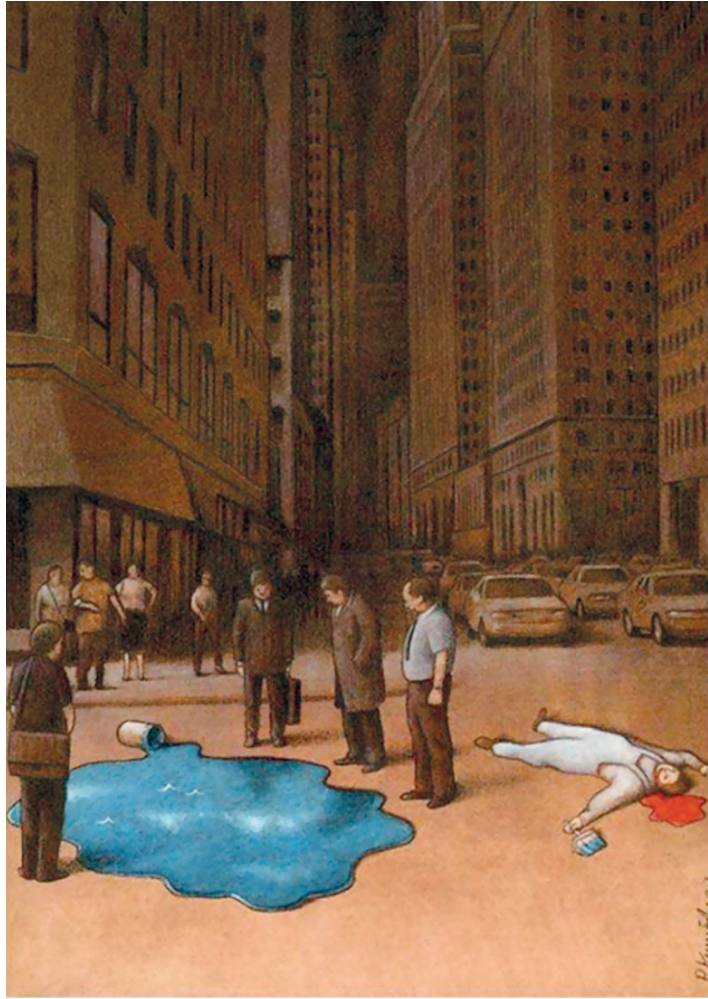

Pawel Kuczynski

12.

Pawel Kuczynski

13.

Pawel Kuczynski

85 / 133

14.

Pawel Kuczynski

15.

16.

Ιω 17, 20-23: «[...] Δεν προσεύχομαι μόνο γι' αυτούς αλλά και για κείνους που με το κήρυγμα αυτών θα πιστεύουν σ' εμένα, ώστε να είναι όλοι ένα, όπως εσύ, Πατέρα, είσαι ενωμένος μ' εμένα κι εγώ μ' εσένα. Να είναι κι αυτοί ενωμένοι μ' εμάς, κι έτσι ο κόσμος να πιστέψει ότι μ' έστειλες εσύ. Εγώ τη δόξα

που μου έδωσες την έδωσα σ' αυτούς, για να είναι ένα μεταξύ τους, όπως εμείς είμαστε ένα: Εγώ ενωμένος μαζί τους κι εσύ ενωμένος μαζί μου, ώστε ν' αποτελούν μια τέλεια ενότητα, κι έτσι ο κόσμος να καταλαβαίνει ότι μ' έστειλες εσύ κι ότι αγάπησες κι αυτούς όπως αγάπησες εμένα».

Η ενότητα στην εκκλησιαστική κοινότητα μέσα από το Βάπτισμα και την Ευχαριστία.

1. Εξ ύδατος και Πνεύματος

Στην αρχαία παράδοση το Βάπτισμα, το Χρίσμα και η Ευχαριστία [...] σχηματίζουν μια λειτουργική ακολουθία και «τάξη», γιατί κάθε μυστήριο βρίσκει την πληρότητά του στο άλλο με τέτοιο τρόπο, ώστε είναι αδύνατο να καταλάβουμε πλήρως τη σημασία του ενός όταν χωριστεί και απομονωθεί από τα άλλα δύο. [...] Στο Βάπτισμα αναγεννιόμαστε «εξ ύδατος και Πνεύματος», και αυτή η γέννηση μας κάνει ανοιχτούς στο δώρο του Αγίου Πνεύματος, δηλαδή στην προσωπική μας

Πεντηκοστή. Και τελικά, το δώρο του Αγίου Πνεύματος μας «ανοίγει» εισόδους στην Εκκλησία, στο τραπέζι του Χριστού, στη Βασιλεία Του. Βαπτίζομαστε για να λάβουμε το Άγιο Πνεύμα· παίρνουμε το Άγιο Πνεύμα για να γίνουμε ζωντανά μέλη του Σώματος του Χριστού, και για να αυξάνουμε μέσα στην Εκκλησία, στην πληρότητα της ηλικίας του Χριστού. [...]

[...] αν η Ευχαριστία είναι αληθινά το μυστήριο της Εκκλησίας, και όχι μόνον ένα από τα μυστήρια της Εκκλησίας, τότε αναγκαστικά η είσοδος στην Εκκλησία σημαίνει είσοδο στην Ευχαριστία, τότε η Ευχαριστία είναι πράγματι το πλήρωμα του Βαπτίσματος.

Σμέμαν, Αλ. (1990). Εξ ύδατος και

πνεύματος. Μπφρ. Ι. Ροηλίδης.
Αθήνα: Δόμος , σ. 164, 166.

2. Βάπτισμα και Θεία Ευχαριστία

Για την Ορθόδοξη Εκκλησία κανένα Μυστήριο δεν είναι αυτόνομο και αυτοτελές, μάλιστα δε τα τρία «μυητικά μυστήρια». Ειδικά ως προς το Βάπτισμα και τη Θ. Ευχαριστία, η σύνδεση του ενός με το άλλο υπήρξε ανέκαθεν αδιάσπαστη λειτουργικά, και τούτο για λόγους όχι απλά τυπικούς, αλλά βαθύτατα θεολογικούς και δογματικούς».

[...] Σαφής [...] είναι η μαρτυρία του Οδοιπορικού της Αιθερίας (δ' αι.), το οποίο περιγράφει τη λειτουργική πράξη της Εκκλησίας Ιεροσολύμων, και το οποίο μάς

πληροφορεί ότι μετά το Βάπτισμα ακολουθούσε η είσοδος των νεοφώτιστων της Εκκλησίας, όπου ετελείτο η Θ. Λειτουργία μετά εσπερινού.

[...] Όπως δεν μπορεί να τελεσθεί Θ. Λειτουργία χωρίς λαϊκούς, έτσι δεν μπορεί να υπάρξει εν ενεργεία λαϊκός χωρίς τη συμμετοχή του στην Ευχαριστιακή σύναξη. Το Βάπτισμα είναι θάνατος και ανάσταση.

Ο Απ. Παύλος είναι σαφής ως προς αυτό (Ρωμ 6, 3-4). Αλλά αν δεν συμμετάσχει ό βαπτισθείς στη Θ. Ευχαριστία, πώς μπορεί να αναστηθεί στην καινή ζωή; Ένα Βάπτισμα ασύνδετο προς τη Θ. Ευχαριστία είναι ένας θάνατος χωρίς ανάσταση.

Με το Βάπτισμα ο πιστός πεθαίνει ως «τέκνον σώματος», δηλ. τέκνο των βιολογικών νόμων, της φθοράς, και αναγεννάται ως «τέκνον της Βασιλείας». Αλλά η πλήρης εικόνα της Βασιλείας είναι η Ευχαριστία. Χωρίς αυτήν το Βάπτισμα χάνει το εσχατολογικό του νόημα.

Το Βάπτισμα παρέχει την υιοθεσία.

Δηλ. τη δυνατότητα κατά χάριν να καλεί κανείς τον Θεό «Πατέρα», όπως κατά φύσιν τον καλεί ο μονογενής Υιός. Αλλά αυτό μόνο στη Θ. Ευχαριστία μπορεί να συμβεί κυριολεκτικά. Η προσευχή «Πάτερ ημών» ήταν ανέκαθεν ευχαριστιακή προσευχή. [...] Το «τολμάν επικαλείσθαι τον Θεόν Πατέρα, και λέγειν

Πάτερ ημών» έχει τη φυσική του θέση προ της Θ. Κοινωνίας. Η υιοθεσία, που παρέχει το Βάπτισμα, εκφράζεται και πραγματοποιείται μόνο μέσα στην Ευχαριστία.

[...] Είναι το μυστήριο της αγάπης ως κοινωνίας με τον Θεό και με τους άλλους. Αυτό είναι η πεμπτουσία της Θ. Ευχαριστίας, το να είναι εικόνα της Βασιλείας, πρόγευση των έσχατων, βίωση της αγάπης ως κοινωνίας με το Θεό και τους άλλους εν τω σώματι του Χριστού. Σε τι ωφελεί, λοιπόν, το Βάπτισμα, όταν ο βαπτισθείς δεν συναχθεί αμέσως επί το αυτό στην ευχαριστιακή σύναξη;

**Ζηζιούλας, Ι., Μητροπολίτης
Περγάμου (1999). Άγιον Βάπτισμα
και Θεία Λειτουργία.**

3. Το Βάπτισμα, μυστική ταφή και ανάσταση

Το Βάπτισμα υποδηλώνει μια μυστική ταφή και μια ανάσταση με τον Χριστό (Ρωμ 6, 4-5 και Κολ 2,12). Το εξωτερικό σημείο δε αυτής της ταφής και της ανάστασης είναι η βύθιση του βαπτιζομένου στην κολυμβήθρα, που την ακολουθεί η ανάδυσή του από το νερό. ...

Μέσω του Βαπτίσματος μας δίνεται η άφεση κάθε αμαρτίας, της προπατορικής, αλλά και κάθε άλλης πραγματοποιημένης. «Ενδυόμαστε τον Χριστό», και γινόμαστε μέλη της Εκκλησίας, του Σώματός Του. Οι Ορθόδοξοι, για να θυμούνται τη βάπτισή τους, φορούν σ' όλη τους τη ζωή, ένα μικρό Σταυρό, κρεμασμένο από τον λαιμό τους με

μια αλυσιδίτσα».

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος
Διοκλείας (2001). Η ορθόδοξη
Εκκλησία. Αθήνα: Ακρίτας,
σ. 439-440.

4. Το Βάπτισμα

Εξάλλου με το Βάπτισμα ανοίγεται η θύρα, για να εισαχθεί ο πιστός στην εν Χριστώ κοινωνία με τα άλλα μέλη του Κυριακού Σώματος.

[...] Γίνεται, συνεπώς, το Βάπτισμα είσοδος στη ζωή μιας συγκεκριμένης τοπικής κοινότητας και όχι σε μία γενική - οικουμενική - περί χριστιανισμού Ιδέα.

[...] Το Βάπτισμα, άρα, υπό ορθές προϋποθέσεις, οδηγεί στην εκκλησιαστικότητα και εκκλησιοποίηση του ανθρώπου, δηλαδή

στη μεταμόρφωση της ατομικότη-
τάς του σε εκκλησιαστική ύπαρξη.
Δεν είναι όμως κάτι αυτονόητο και
απροϋπόθετο. Όλα στην Εκκλησία
είναι καρπός της συνέργειας με τη
Θεία Χάρη. Και αυτό προϋποθέτει
τη διάθεση και τον αγώνα του αν-
θρώπου. Αυτοματισμοί στην Εκ-
κλησία δεν μπορεί να υπάρξουν,
αφού η Θεία Χάρη δεν καταργεί
την ανθρώπινη Ελευθερία ως δυ-
νατότητα επιλογής, καταφάσεως ή
απορρίψεως (πρβλ. Ιωάν. 5, 6)».

Μεταλληνός, π. Γ. (1999).
«Εξ ύδατος και πνεύματος».
Η Θεολογία του αγίου
Βαπτίσματος.

1. Από τη θ. Λειτουργία:

«Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθήμεθα».

2. Από την Ακολουθία του Βαπτίσματος:

α. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε»

β. «[...]Γράψον αὐτὸν ἐν βίβλῳ ζωῆς σου καὶ ἔνωσον αὐτὸν τῇ ποίμνῃ τῆς κληρονομίας σου».

3. Γαλ 3, 26-29: «Εἶστε, λοιπόν, ὅλοι παιδιὰ του Θεοῦ, ἀφού πιστεύετε στον Ἰησοῦ Χριστό.

Κι αὐτό, γιατί ὅσοι βαφτιστήκατε στο ὄνομα του Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ

το Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό. Κι αφού ανήκετε στο Χριστό, είστε απόγονοι του Αβραάμ και κληρονόμοι της ζωής, όπως την υποσχέθηκε ο Θεός».

Παραδείγματα ειρηνικής συνύ- παρξης διάφορων χριστιανικών και θρησκευτικών κοινοτήτων.

1. Επίσημα έγγραφα

α. Επίσημο έγγραφο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου για την αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο (Κρήτη, 2016)

Α. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου

Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἀπορρέουσα ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν καί ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τό σχέδιον τοῦ Θεοῦ διά τόν ἄνθρωπον καί τόν

κόσμον, ὑπήρξε πηγή ἐμπνεύσεως
διὰ τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἱ
ὁποῖοι ἐνεβάθυναν εἰς τό μυστήρι-
ον τῆς θείας Οἰκονομίας....

[...] Ὡς προϋπόθεσις μιᾶς εὐρυ-
τέρας ἐν προκειμένῳ συνεργασί-
ας δύναται νά χρησιμεύσῃ ἡ κοινή
ἀποδοχή τῆς ὑψίστης ἀξίας τοῦ
ἀνθρωπίνου προσώπου. Αἱ κατά
τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἶναι
δυνατόν νά συμβάλουν εἰς τήν δια-
θρησκειακὴν συνεννόησιν καί συ-
νεργασίαν διὰ τήν εἰρηνικὴν συνύ-
παρξιν καί κοινωνικὴν συμβίωσιν
τῶν λαῶν, χωρὶς τοῦτο νά συνεπά-
γεται οἷονδῆποτε θρησκευτικόν συ-
γκρητισμόν.

Ἔχομεν τήν πεποίθησιν ὅτι ὡς
«Θεοῦ συνεργοί» (Α΄ Κορ. γ΄, 9),
δυνάμεθα νά προχωρήσωμεν εἰς

τήν διακονίαν ταύτην ἀπό κοινοῦ μεθ' ὄλων τῶν ἀνθρώπων καλῆς θελήσεως, τῶν ἀγαπώντων τήν κατά Θεόν εἰρήνην, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἐπί τοπικοῦ, ἐθνικοῦ καί διεθνοῦς ἐπιπέδου. Ἡ διακονία αὕτη εἶναι ἐντολή Θεοῦ (Ματθ. ε', 9). [...]

Ε. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔναντι τῶν διακρίσεων

[...] Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ Θεός «ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. ιζ', 26) καί ὅτι ἐν Χριστῷ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληνας, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ', 28).

[...] Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητος, γλώσσας, ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ καί ἀπολαμβάνει ἴσα δικαιώματα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Συνεπῆς πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν δέχεται τὰς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ προϋποθέτουν ἀξιολογικὴν διαφορὰν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀξιολογεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας της

περί τῶν μυστηρίων, τῆς οἰκογενείας, τῆς θέσεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῶν ἐν γένει ἀξιῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει δικαίωμα ἵνα διακηρύττῃ τήν μαρτυρίαν τῆς διδασκαλίας της εἰς τόν δημόσιον χῶρον.

[...] Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τήν θυσιαστικήν ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου της ὡς τήν μόνην ὁδόν πρὸς ἓνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καί ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεῖς Κύριος (προβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἥτοι ἡ ἀπειρος Ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί

του Ἁγίου Πνεύματος [...]».

β. Επίσημο έγγραφο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου για την σχέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας προς τον υπόλοιπο χριστιανικό κόσμο (Κρήτη, 2016)

«[...] Ἡ εὐθύνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διά τήν ἐνότητα, ὡς καί ἡ οἰκουμενική αὐτῆς ἀποστολή ἐξεφράσθησαν ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὗται ἰδιαιτέρως προέβαλον τόν μεταξύ τῆς ὀρθῆς πίστεως καί τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας ὑφιστάμενον ἄρρηκτον δεσμόν.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀδιαλείπτως προσευχομένη «ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἐκαλλιέργει πάντοτε διάλογον μετά τῶν ἐξ αὐτῆς διεστώτων, τῶν ἐγγύς καί

τῶν μακράν, ἐπρωτοστάτησε μάλιστα εἰς τήν σύγχρονον ἀναζήτησιν ὁδῶν καί τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων [...]

2. Μηνύματα, Ομιλίες

α. Κοινό μήνυμα των Οικουμενικοῦ Πατριάρχῃ Βαρθολομαίου, Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου και Αρχιεπισκόπου Αθηνῶν και πάσης Ελλάδος Ιερωνύμου στη Λέσβο (για τους πρόσφυγες)

[...] Ἀπευθύνουμε κοινή ἔκκληση γιά τόν τερματισμό τοῦ πολέμου καί τῆς βίας στή Μέση Ἀνατολή, μιά δίκαιη καί διαρκή εἰρήνη, καί τήν ἔντιμη ἐπιστροφή ὅσων ἀναγκάστηκαν νά ἐγκαταλείψουν

τά σπίτια τους. Ζητούμε από τις θρησκευτικές κοινότητες να έντεινουν τις προσπάθειές τους στην υποδοχή, παροχή βοήθειας και προστασίας στους πρόσφυγες όλων των θρησκειών, και από τις θρησκευτικές και πολιτικές υπηρεσίες ανακούφισης (των προσφύγων) να εργάζονται για να συντονίζουν τις πρωτοβουλίες τους. Για όσο διάστημα υπάρχει ή ανάγκη, ζητούμε επίμονως από όλες τις χώρες να παράσχουν προσωρινό άσυλο, να προσφέρουν την ιδιότητα του πρόσφυγα σε όσους έχουν τό δικαίωμα, να επεκτείνουν τις προσπάθειες αρωγής τους και να συνεργαστούν με όλους τους ανθρώπους καλής θέλησης για τόν

ἄμεσο τερματισμό τῶν συνεχιζομένων συγκρούσεων.

Ἡ Εὐρώπη ἀντιμετωπίζει σήμερα μία ἀπό τίς πιό σοβαρές ἀνθρωπιστικές κρίσεις της ἀπό τό τέλος τοῦ Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Γιά τήν ἀντιμετώπιση αὐτῆς τῆς σοβαρῆς πρόκλησης, κάνουμε ἔκκληση σέ ὅλους τοὺς ἀκόλουθους τοῦ Χριστοῦ νά ἐνθυμοῦνται τά λόγια τοῦ Κυρίου, σύμφωνα μέ τά ὅποια ὅλοι μας θά κριθοῦμε μία μέρα: «ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἦλθετε πρὸς με ... ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν

ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ 25: 35-36, 40).

Ἀπό τήν πλευρά μας, ὑπακούοντα στό θέλημα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πιστεύουμε ἀκράδαντα, ὀλόψυχα καί μέ ἀποφασιστικότητα, ὅτι πρέπει νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας γιά τήν προώθηση τῆς πλήρους ἐνότητας ὅλων τῶν Χριστιανῶν. Ἐπιβεβαιώνουμε τήν πεποίθησή μας ὅτι ἡ «συμφιλίωση (μεταξύ τῶν Χριστιανῶν) περιλαμβάνει τήν προώθηση τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἐντός καί μεταξύ ὅλων τῶν λαῶν. [...] Μαζί, θά κάνομε τό χρέος μας, ὥστε νά προσφέρουμε στούς μετανάστες, τούς πρόσφυγες καί τούς αἰτοῦντες ἄσυλο, μία ἀνθρώπινη ὑποδοχή στήν

Εὐρώπη» (Οἴκουμενική Χάρτα, 2001). Μὲ τὴν ὑπεράσπιση τῶν θεμελιωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν προσφύγων, τῶν αἰτούντων ἄσυλο καὶ τῶν μεταναστῶν, καθὼς καὶ τῶν πολλῶν περιθωριοποιημένων ἀνθρώπων στὶς κοινωνίες μας, ἔχουμε ὡς στόχο νὰ ἐκπληρώσουμε τὴν ἀποστολὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, πού εἶναι ἡ διακονία τοῦ κόσμου.

Ἡ συνάντησή μας σήμερα ἔχει ὡς στόχο νὰ δώσει κουράγιο καὶ ἐλπίδα σέ ὅσους ἀναζητοῦν καταφύγιο καὶ σέ ὅλους ἐκείνους πού τοὺς καλωσορίζουν καὶ τοὺς βοηθοῦν. Καλοῦμε τὴ διεθνῆ κοινότητα νὰ θέσει τὴν προστασία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς προτεραιότητα, καὶ σέ κάθε ἐπίπεδο, νὰ ὑποστηρίξει

**πολιτικές έντάξεις που εκτείνονται
σέ όλες τις θρησκευτικές κοινότη-
τες. Ἡ φοβερή κατάσταση ὅλων
ὄσων ἐπηρεάζονται ἀπό τήν πα-
ροῦσα ἀνθρωπιστική κρίση, συ-
μπεριλαμβανομένων πολλῶν Χρι-
στιανῶν ἀδελφῶν μας, ἀπαιτεῖ
συνεχῆ προσευχή ἀπό μέρος μας.
Λέσβος, 16 Ἀπριλίου 2016**

**β - Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου πρό τοῦ Πα-
ναγίου Τάφου (25 Μαΐου 2014)**

**[...] ὁ πανίερος οὔτος Τάφος,
μᾶς καλεῖ νά ἀποβάλωμεν ἕνα ἀκό-
μη φόβον, τόν πλέον ἴσως διαδε-
δομένον εἰς τόν σύγχρονον κόσμον
μας: τόν φόβον τοῦ ἄλλου, τοῦ δι-
αφορετικοῦ, τοῦ ἀλλοπίστου, τοῦ**

ἄλλοθρήσκου, τοῦ ἑτεροδόξου. Αἱ φυλετικάί καί κάθε εἴδους διακρίσεις ἐπικρατοῦν ἀκόμη εἰς πολλάς συγχρόνους κοινωνίας μας καί, τό χειρότερον ὅλων, διαπερνοῦν πολ- λάκις καί αὐτόν τόν θρησκευτικόν βίον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ θρησκευ- τικός φανατισμός ἀπειλεῖ ἤδη τήν εἰρήνην εἰς πολλάς περιοχάς τῆς γῆς, ὅπου καί αὐτό τοῦτο τό δῶρον τῆς ζωῆς θυσιάζεται εἰς τόν βωμόν τῆς μισαλλοδοξίας. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως αὐτῆς τό μήνυμα τοῦ ζωοδόχου Τάφου εἶναι ἐπείγον καί σαφές: ἀγαπήσατε τόν ἄλλον, τόν διαφορετικόν, τόν ἀλλόπιστον, τόν ἑτερόδοξον ὡς ἀδελφόν. Τό μῖσος ὀδηγεῖ εἰς τόν θάνατον, ἡ ἀγάπη «ἔξω βάλλει τόν φόβον» (Α' Ἰω. 4, 18) καί ὀδηγεῖ εἰς τήν ζωήν.

[...] οὐδεὶς ἄλλος δρόμος ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν πλὴν ἐκείνου τῆς ἀγάπης, τῆς καταλλαγῆς, τῆς εἰρήνης ἐν ἀληθείᾳ καὶ τῆς πιστότητος εἰς τὴν Ἀλήθειαν. Αὐτόν τόν δρόμον καλοῦνται ὅλοι οἱ χριστιανοί νά ἀκολουθήσουν εἰς τὰς μεταξύ των σχέσεις εἰς οἵανδήποτε ἐκκλησίαν ἢ ὁμολογίαν καὶ ἂν ἀνήκουν, διδόντες τό παράδειγμα πρὸς τόν λοιπόν κόσμον. Ὁ δρόμος αὐτός εἶναι ἴσως μακρὺς καὶ δύσκολος, καὶ εἰς ὠρισμένους φαίνεται ἐνίοτε ἀδιέξοδος. Ἀλλ' εἶναι ὁ μόνος δρόμος πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς βουλῆς τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἔνωσιν» (Ἰωάν. 17,21). Μιᾶς βουλῆς, ἣ ὁποία τόν δρόμον τοῦτον ἤνοιξε καὶ διήνυσεν ὁ ἀρχηγός τῆς πίστεώς μας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ

σταυρωθείς και άναστάς επί του ίε-
ρου τούτου χώρου. [...]

«Άγαπητοί, αγαπῶμεν ἀλλή-
λους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ
ἐστί» (Α΄ Ίω. 4, 7).».

Κοινότητα Ταιζέ

**α) «Από τα νιάτα μου, δεν με εγκα-
τέλειψε ποτέ η ιδέα ότι μια κοινοτι-
κή ζωή θα μπορούσε να είναι ένα
σημάδι ότι ο Θεός είναι αγάπη, και
μόνον αγάπη. Σιγά σιγά με διακα-
τείχε η πεποίθηση ότι ήταν ουσιώ-
δες να δημιουργηθεί μια κοινότη-
τα με άνδρες αποφασισμένους να
δώσουν όλη τους τη ζωή, και που
να προσπαθούν να καταλάβουν ο**

έναν τον άλλον, να συμφιλιώνονται πάντα: μια κοινότητα όπου η καλοσύνη της καρδιάς και η απλότητα θα ήταν στο κέντρο των πάντων».

Αδελφός Roger

β) «Θα νικήσει η εμπιστοσύνη»

Συγγραφέας και θεολόγος, καθηγητής στο Ινστιτούτο της Ορθόδοξης Θεολογίας του Αγίου Σέργιου στο Παρίσι, ο Ολιβιέ Κλεμάν προσπαθεί ιδιαίτερα να διευκολύνει τη συνάντηση μεταξύ χριστιανικής Ανατολής και Δύσης. Κοντινός φίλος της κοινότητας, έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο «Ταιζέ: ένα νόημα για τη ζωή» (Bayard, 1997) από το οποίο παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα.

Στο Ταιζέ, αδελφοί με διαφορετικό θρήσκευμα, εθνικότητα, μόρφωση, γλώσσα, όλα αυτά διαφορετικά και καμιά φορά αντίθετα, προσεύχονται και εργάζονται μαζί: ναι, είναι δυνατόν, ο Χριστός καταστρέφει κάθε χώρισμα. Αυτή η ιστορική και γεωγραφική διαφορετικότητα εξαλείφεται μπρος στη διαφορά των χαρισμάτων. Η κοινότητα είναι μια κυψέλη σε δραστηριότητα. Μερικοί δημιουργούν ομορφιά, ζωγραφίζουν πίνακες, καμιά φορά εικόνες, πλάθουν θαυμαστά πήλινα ικανά να εξευγενίσουν την καθημερινή ζωή. Μαθαίνουν επίσης διάφορες γλώσσες για να ανταποκριθούν στην παγκόσμια κλήση του Ταιζέ. [...] Οι σημερινοί νέοι είναι κουρασμένοι από τα λόγια (αλλά και από

τις φωνές), διψούν για αυθεντικότητα. Είναι μάταιο να τους μιλάει κανείς για κοινωνία εάν δεν μπορεί – «έλα και δες» - να τους δείξει ένα χώρο όπου δημιουργείται η κοινωνία. Ένα χώρο όπου να τους δέχονται όπως είναι, χωρίς να τους κρίνουν, όπου δεν τους ζητούν ένα δογματικό διαβατήριο, χωρίς όμως γι' αυτό να κρύβουν το ότι συγκεντρώνονται γύρω από το Χριστό και ότι μια οδός – «είμαι η οδός», έχει πει – αρχίζει εκεί για όποιον το θέλει. (σ. 14-15)

Η «εμπιστοσύνη» είναι μια λέξη κλειδί στο Ταιζέ. Οι συναντήσεις που η κοινότητα εμπυχώνει, στην Ευρώπη και στις άλλες ηπείρους, είναι μέρος ενός προσκυνήματος εμπιστοσύνης πάνω στη γη. Η λέξη

«εμπιστοσύνη» είναι ίσως μια από τις πιο ταπεινές λέξεις, τις πιο καθημερινές και τις πιο απλές που υπάρχουν, αλλά ταυτόχρονα μία από τις πιο ουσιαστικές. Αντί να μιλάμε για «αγάπη», ή ακόμη για «κοινωνία», που είναι βαριές λέξεις, θα μιλήσουμε για «εμπιστοσύνη», γιατί στην εμπιστοσύνη περικλείονται όλες αυτές οι πραγματικότητες. Στην εμπιστοσύνη, υπάρχει το μυστήριο της αγάπης, το μυστήριο της κοινωνίας, και τελικά το μυστήριο του Θεού ως Τριάδα. (σ. 87-88).

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Αναδεικνύουμε τις διαστάσεις της ενότητας στη ζωή της Εκκλησίας και των μελών της.
- ✓ Τεκμηριώνουμε την επίτευξη της ενότητας μέσω των μυστηρίων στην εκκλησιαστική κοινότητα.
- ✓ Αναλύουμε το όραμα της ενότητας των ανθρώπων.

Σημειώνουμε...

.....

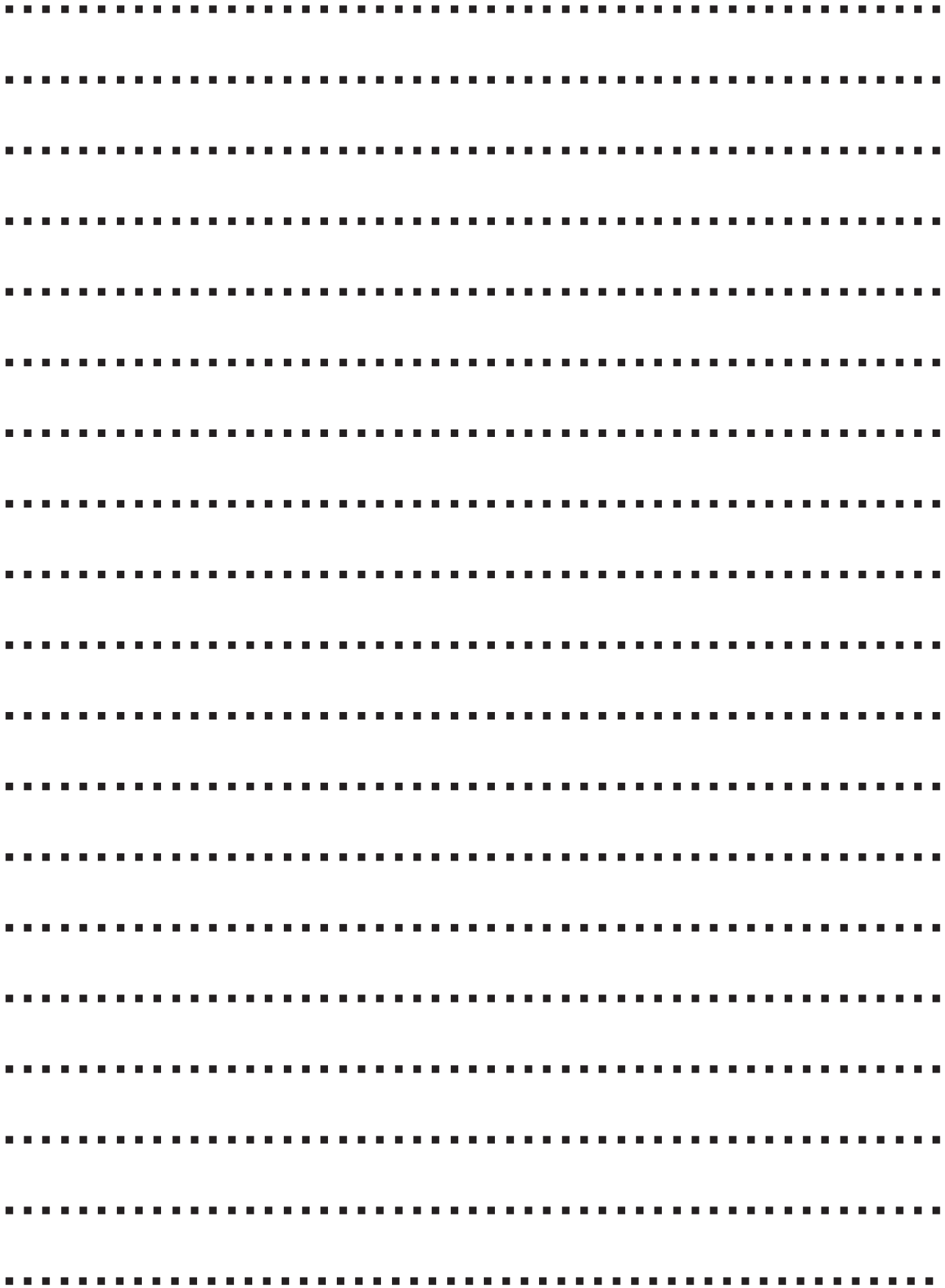
.....

.....

.....

.....

.....

Πηγές εικονιστικού υλικού

Θ.Ε. 3 ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

3.2. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

1. Η Μετάληψη των Αποστόλων, Μονή Στουντένιτσα (Σερβία), 13ος αι.
2. Γραφιστικό έργο της μοναχής Corita Kent (1918-1986), God's not dead, he's bread, <https://venitism.wordpress.com/2015/10/28/corita-kent/>
3. Η Θεία Μετάληψη, http://theomitoros.blogspot.gr/2013_11_01_archive.html

3.3 ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Συναυλία στην Ινδία, <http://baysidejournal.com/wp/11-types-of-people-at-music-shows-in-india/>
2. Η νίκη της Εθνικής Ελλάδος στο Euro, 2004, <http://www.sport24.gr/Files/o-thriamvos-ths-elladas-sto-euro-2004-mesa-apo-24-1-fwtografies.2316398.html>
3. Οικογενειακό τραπέζι, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Family_eating_at_a_table_%282%29.jpg
4. Νεανική παρέα, http://hyser.com.ua/life_style/v-chem-polza-i-vred-selfi-13964
5. Vincent van Gogh (1890), Old Man In Sorrow (On The

- Threshold Of Eternity), Kröller-Müller Museum, Otterlo, Netherlands.
6. Édouard Manet (1877), The Plum, National Gallery of Art, Washington.
 7. Ηλικιωμένη γυναίκα, <http://www.prweb.com/releases/2016/02/prweb13199150.htm>
 8. Άστεγος, http://i1.aftocdn.gr/mediafiles/2016/05/astegos_aftodioikisi.jpg
 9. Νέοι στην παραλία, <http://www.johnlair.com/sitemap.xml>
 10. Έργο Θεόφιλου, <http://www.athenssection-cid.gr/THEOFILOS.php>
 11. Pawel Kuczynski, http://curiositedequalite.blogspot.gr/2014_11_01_archive.html

12. Pawel Kuczynski, <http://isabelgines.com/el-arte-de-pawel-kuczynski>
13. Pawel Kuczynski, PawelKuczynski42, <http://www.viralfast.com/862/drawing-make-question-everything-wrong-with-world.html>
14. Pawel Kuczynski, Fire, <http://www.laparola.com.br/a-critica-social-sarcastica-de-pawel-kuczynski>
15. Γελοιογραφία, <https://sedebloguerlecitron.blogspot.gr/2016/05/sine-fin-de-la-bobine.html>
16. Γελοιογραφία, <http://metromalayalamonline.com/article.php?id=sanghparivar-attack-776>

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο

σελ. 73 - 78 / 131

The Beatles, Eleanor Rigby (1966),

[http://www.metrolyrics.com/](http://www.metrolyrics.com/eleanor-rigby-lyrics-beatles.html)

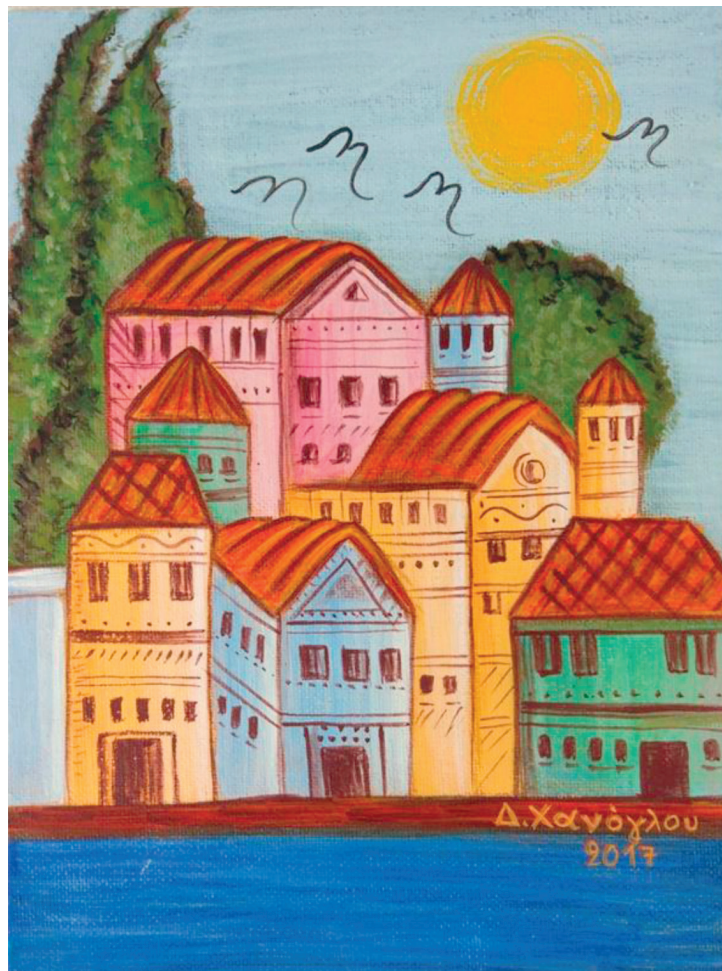
[eleanor-rigby-lyrics-beatles.html](http://www.metrolyrics.com/eleanor-rigby-lyrics-beatles.html)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου τόμου

Θεματική ενότητα 3 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.2. Ευχαριστία 5

3.3. Ενότητα 68

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.